

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 344 sahifa,
16-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Tinglovchilarga axloqiy-estetik tarbiya berishda notiqlik madaniyatini shakllantirishning samaradorlik ko'rsatkichlari	10
<i>Fazliddin Abdunabiyevich Abdurazaqov</i>	
Professor-o'qituvchilarning ilmiy-pedagogik salohiyatini xalqaro mezonlar asosida rivojlantirish yo'llari	15
<i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i>	
Orfografik kompetensiyaning mohiyati va boshlang'ich sinflarda shakllanish bosqichlari	21
<i>Abduvaliyeva Nodira Alisherovna, Mo'minjonova Gulnoraxon Abdupatto qizi</i>	
Tabiiy fanlarni o'qitishda uch o'lchamli vizualizatsiyalarning boshlang'ich ta'limdagi ahamiyati	25
<i>Nabijonova Feruza Valijon qizi</i>	
Loyiha texnologiyasi asosida bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirish mazmuni	28
<i>O'rinova Nilufar Muxammadovna</i>	
Sinfdan tashqari o'qish darslarida badiiy asar bilan ishlashning kompetensiyaviy yondashuv asosidagi metodikasi	32
<i>Qilichova Billura Yorqinxuja qizi, Homidov H. K.</i>	
Kasbiy-kommunikativ madaniyat fenomenining pedagogik talqini va rivojlanish tendensiyalari	37
<i>Tashpulatova Nodira Olimjon qizi</i>	
Tabiiy fanlarni o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv	41
<i>Umbarova Nasiba Xolboy qizi</i>	
Xorijiy tillarni o'rganishda shaxs nutqining shakllanishida psixolingvistikaning ahamiyati	44
<i>Ahmedov Shavkat Asadilloevich, Ataboev Navruz Ilhombek o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matnni tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi (PIRLS dasturi misolida)	47
<i>Abduraxmanova Charos Burxanovna</i>	
Lesson Planning in English Language Teaching at Technical Universities	51
<i>Aitbaeva Nursuliu Tairbekovna</i>	
Lingvistik intellekt asosida individual o'qitish yondashuvining samaradorligi	55
<i>Allanazarova Sadoqat Azimovna</i>	
Xorij tadqiqotlarida zamonaviy oila transformatsiyasida farzandlar taraqqiyotining ijtimoiy-psixologik asoslari	59
<i>Bo'riyeva Mahbuba Shavkatovna</i>	
Теоретико-методологические подходы к изучению эмоциональных концептов в литературе: (на материале английских и немецких фразеологизмов)	63
<i>Сайёра Улашевна Тагаева, Азиза Анкаевна Уразкулова</i>	
The Importance of Forming a Schedule for High School Students	67
<i>D. T. Atabayeva, X. I. Abduraymova</i>	
Milliy cholg'u ansambllari orqali o'quvchilar musiqiy dunyoqarashini shakllantirish	70
<i>Dadamirzayeva Gulshanoy To'lanjon qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ma'naviy-axloqiy tarbiyaga yondashuvning texnologik xususiyatlari ...	75
<i>Jumanov Sherzod Saloyevich</i>	
Adabiyot darsliklari uchun yangi o'zbek adabiyoti namunalarini saralashning ilmiy-metodik asoslari	78
<i>Musaboyeva Zulfira Iqboljon qizi</i>	
Maktab geometriyasida ko'pyoqlilar mavzusini o'rganishning innovatsion usullari	83
<i>Pirlepesov Umrbek Baxtiyor o'g'li</i>	
Generativ AI vositalarining mustaqil ta'lim jarayonidagi didaktik funksiyalari	86
<i>Qahramonova Xumora Qahramonovna</i>	
O'quvchi-sportchilar uchun individual mashg'ulot yuklamalarini avtomatik rejalashtirish va optimallashtirish imkoniyatini yaratish ahamiyati	91
<i>Qosimov Faxriddin Jo'raqulovich</i>	

Когнитивный диссонанс как социально-психологический феномен в контексте высшего образования: теоретический анализ	95
Мансурова Гульмира Рафазловна	
Регуляторный произвол или необходимый порядок? Влияние новых регуляторных механизмов на свободу расследовательской журналистики	101
Рауфова Озода	
Qizlar tarbiyasida mahalla–oila–maktab hamkorligi mexanizmlari	105
Choriyeva Dildora Ismat qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini individuallashtirishning samaradorligi: kompetensiyaviy yondashuv asosida	109
Tangriyev Abdulkarim Tovashevich	
O'qish savodxonligi darslarida matn bilan ishlash orqali o'quvchilarda muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyasi.....	114
Boymurodova Nodirabegim Bahodir qizi	
Raqamli transformatsiya sharoitida STEAM ta'limi orqali talabalarda tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirish	120
Kozimova Mehriniso Akbarali qizi	
Oliy ta'limda kvest texnologiyasi yordamida fizika fanining murakkab tushunchalarini o'zlashtirish samaradorligini oshirish metodikasi.....	125
O'rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi	
Tasvirlarga raqamli ishlov berish texnologiyalari va ularning amaliy qo'llanilishi	129
Sharipov Nodir Botir o'g'li	
Management of Medical Emergencies in Outpatient Dental Clinics.....	133
Adurazzoqov Kamoliddin, Umarov Maruf, Buzrukhoda Javohir	
Psixologik farovonlikning asosiy komponentlari, ta'sir qiluvchi omillar va zamonaviy baholash usullari	138
Aliyev Samariddin Murotali o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	142
Boymurodova Sadoqat Istam qizi	
O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi.....	146
Gadoymurodova Kamola Sunnatulloevna	
Oilada bola tarbiyasining ahamiyati va uning shaxs kamolotiga ta'siri	151
Galdiyeva Mehribon Durdiyevna, Oilimova Mushtariy Xaydarali qizi	
Art-pedagogika vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida estetik dunyoqarashni shakllantirishning pedagogik ahamiyati	154
Gulboyev Akbar Tuxtyayevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy tadbirlar orqali vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish	158
Homidov Husniddin Kupaysinovich, Yusupova Gulzor Yunusjon qizi, Norbekova Sevinch Musurmon qizi	
Bone-Grafting Materials in Oral Surgery: Classification, Biological Properties, and Clinical Application	161
Jumaqulova Mashhura Alishevovna, Buzrukhoda Javohir Davronovich	
Mediatsiya va o'qib tushunish kompetensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik	166
Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi	
Using STEM Technologies to Foster Rational Thinking in the Dentistry	169
Khonimqulov Javlon, Burkhonova Zarafuz	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini montessori metodikasi vositasida til o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish usullari modeli.....	173
Mahbuba Yusupova Rustam qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tayanch kompetensiyalarni integrativ yondashuv asosida shakllantirish metodikasining samaradorligi.....	177
Nasimova N. Q.	
Analysis of Scanning Techniques Used in Orthodontic Dentistry	182
Nasrullayev Javlonbek Ta'atonovich, Rahimberdiyev Rustam Abdunosirovich	
Zamonaviylik - ta'lim konsepsiyasida asosiy mezon sifatida	187
Ochilova Gulnoza Odilovna	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	O'qish savodxonligi darslarida xalq og'zaki ijodidan foydalanish metodikasi 191 Qahhorova Sojida Bahodir qizi, Zokirov Javoxir G'aybullo o'g'li
Diqqat va xotira jarayonlarida raqamli texnologiyalarning roli 196 Salomova Nargiza Sattorovna	
Talabalarda kasbiy refleksiya rivojlanishiga ta'sir etuvchi psixologik omillarning empirik tahlili..... 200 Shukurova Nargiza Ikramovna	
Gimnastikachi qizlarda egiluvchanlik jismoniy sifatini rivojlantirish jarayonida shikastlanishlarning oldini olish 205 Sultanova Musharafxon Xudoyqul qizi	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik bilimlarni raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirish... 210 Sayfetdinova Dildora Ikramitdinovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari 216 Uralova Nurxon Maxadovna	
Naqshbandiya qadriyatlarini bo'lg'usi o'qituvchi shaxsini shakllantirishdagi o'rni..... 220 Xalmuxamedova Maxbuba Aslanovna	
Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-metodik asoslari 223 Xo'jamberdiyeva Maftuna Norqobilovna, Sanaqulova Sevinch Baxtiyor qizi	
Developing Logical Thinking via the Use of STEM Technology 226 Yarmuhammedov Nabijon Navruzovich, Burkhonova Zarafuz	
Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion metodlardan foydalanishning ahamiyati 229 Yo'ldoshboyeva Zulfiya Ravshan qizi, Jumayev Abdilxakim Turdiyevich	
Значение предмета физического воспитания и спортивной метрологии в физическом воспитании молодежи 233 Маматкулов Равшанжон Солижонович	
Аксиологические аспекты диалога культур в романе Сухбата Афлатуни "Рай Земной" 237 Чернова Татьяна Алексеевна, Худойназаров Сардорбек	
Maktab boshqaruvida ilmiy asoslangan yondashuvlarni joriy etishning pedagogik shart-sharoitlari..... 240 Akbutayeva Gulasal Uzoq qizi	
Features of Verbal and Non-Verbal Communication in Teaching Foreign Languages in Higher Education Institutions 248 Gulnoza Aslamovna Azimkulova	
Chaenomeles Japonica (Thunb.) Lindl. Ex Spach mevalaridan ajratib olingan polifenol va pektin komplekslarining ichak mikrobiotasi, oksidlovchi stress va immun javobga ta'sirini molekulyar-biologik usullar asosida tadqiq etish 251 Ergasheva Nigora G'ayratovna	
Contemporary Linguodidactic Trends in Teaching English in Higher Education 259 Khudoyarova Ziyoda Maratovna	
Yuqori sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning muammo va imkoniyatlari..... 264 Layloxon Xabibullayeva Tursunali qizi	
Raqamli sport pedagogikasi va bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish omillari..... 269 Matvapayev Azizbek Gaibnazar o'g'li	
Sun'iy intellektga qaramlik: raqamli addiksiya evolyutsiyasining yangi bosqichi 273 Mo'minxo'jayeva Zuhra Alimjon qizi	
Linguo-Cognitive Modeling of The Relationship Between Life and Death In Literary Texts: a Comparative Analysis (Based on 20 th -Century English and Karakalpak Works)..... 279 Najimova Perizad Arslanbay qizi	
Talabalar intellektual qobiliyatini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari 283 Shodiyeva Charos Ravshan qizi	
Ta'limiy o'yinlar vositasida ko'zi ojiz bolalar nutqidagi kamchiliklarni korreksiyalashga qaratilgan mashg'ulotlarining asosiy bosqichlari 286 Xaytova Farida Kuchkarovna	

Raqamli va an'anaviy o'qish: qiyosiy tahlil.....	292
<i>Mashrapova Sevara Xabibovna</i>	
Mustahkam oila qadriyatlari va ularning zamonaviy jamiyat rivojiga ta'siri.....	296
<i>Soyibova Bonu O'tkir qizi</i>	
Sog'lom turmush tarzini shakllantirishning pedagogik mohiyati	301
<i>Xoliqov Farxod Karomatillo o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalar: sun'iy intellekt vositalaridan oqilona foydalanish metodikasi...	305
<i>Aminov Shavkatjon Sobir o'g'li, Abdusattarova Muhlisaxon Foziljon qizi, Berdiyaroova Jasmena Sherzodjon qizi</i>	
Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi dzyudochilarda koordinatsion qobiliyatlarni shakllantirishning samarali vositalari	311
<i>Jumanova Iroda Shokirjon qizi</i>	
Mediatsiya va o'qib tushunish kompEtensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik.....	315
<i>Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi</i>	
Xorijiy tillarda yozma ish turlarini o'rganishning o'ziga xos jihatlari	319
<i>Omonova Sarvinoz</i>	
Can Duolingo Reduce Speaking Anxiety: A Literature-Based Analysis	322
<i>Qodirqulova Ra'no</i>	
Kommunikativ yondashuv asosida o'quvchilarning chet tilida muloqot qilish ko'nikmalarini takomillashtirish	326
<i>Sa'dullayeva Shahzoda Nuriddin qizi</i>	
Zamonaviy psixologning kasbiy kompetensiyasi: krizisli vaziyatlarda ishlash texnologiyalari.....	330
<i>Shirinov Otabek Tuvlovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari	333
<i>Uralova Nurxon Maxadovna</i>	
Иммерсивные технологии в обучении русскому языку как иностранному: современные подходы и перспективы	337
<i>Абдусаламова Адига Каримджановна</i>	
Инновационная методика интенсивного обучения студентов филологического направления русскому языку в сопоставлении с узбекским языком	340
<i>Касимов А. Б.</i>	

BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIK BOSQICHIDAGI DZYUDochILARDA KOORDINATSION QOBILIYATLARNI SHAKLLANTIRISHNING SAMARALI VOSITALARI

Jumanova Iroda Shokirjon qizi
Samarqand davlat tibbiyot universiteti,
jismoniy tarbiya va sport kafedrası o'qituvchisi

ORCID: 0009-0009-2748-3472

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi dzyudochilarda koordinatsion qobiliyatlarni shakllantirishning samarali vositalari va usullari o'rganilgan. Koordinatsion qobiliyatlarning sport mahoratini rivojlantirishdagi ahamiyati, ularni shakllantirishga qaratilgan mashqlar hamda ularni mashg'ulot jarayonida qo'llash samaradorligi tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari koordinatsion mashqlarni muntazam qo'llash yosh dzyudochilarning harakat aniqligi, muvozanatni saqlash va texnik harakatlarni bajarish sifatini oshirishini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: dzyudo, koordinatsion qobiliyat, muvozanat, harakat aniqligi, yosh sportchilar, boshlang'ich tayyorgarlik, koordinatsion mashqlar, jismoniy tayyorgarlik.

Abstract: This article examines effective means and methods for developing coordination abilities in judokas at the initial training stage. The importance of coordination abilities in improving sports mastery is discussed, and exercises aimed at their development, as well as their effectiveness in the training process, are analyzed. The research findings indicate that the systematic use of coordination exercises enhances movement accuracy, balance maintenance, and the quality of technical performance in young judokas.

Key words: judo, coordination abilities, balance, movement accuracy, young athletes, initial training, coordination exercises, physical fitness.

Аннотация: В данной статье исследуются эффективные средства и методы формирования координационных способностей у дзюдоистов на этапе начальной подготовки. Рассматривается значение координационных способностей в развитии спортивного мастерства, анализируются упражнения, направленные на их совершенствование, а также эффективность их применения в тренировочном процессе. Результаты исследования показали, что систематическое использование координационных упражнений способствует повышению точности движений, сохранению равновесия и улучшению качества выполнения технических действий у юных дзюдоистов.

Ключевые слова: дзюдо, координационные способности, равновесие, точность движений, юные спортсмены, начальная подготовка, координационные упражнения, физическая подготовка.

KIRISH

Dzyudo sport turi murakkab texnik harakatlar va tezkor qaror qabul qilishni talab qiladigan yakka kurash turlaridan biridir. Sportchilarning musobaqa faoliyatidagi muvaffaqiyati nafaqat kuch va chidamlilik darajasiga, balki koordinatsion qobiliyatlarning rivojlanganligiga ham bog'liqdir. Ayniqsa, boshlang'ich tayyorgarlik bosqichida koordinatsion qobiliyatlarni shakllantirish sportchilarning texnik usullarni tez va sifatli o'zlashtirishiga yordam beradi. Koordinatsion qobiliyatlar harakatlarni boshqarish, muvozanatni saqlash, fazoda mo'ljal olish, harakatlarni moslashtirish va tezkor qayta qurish imkoniyatlarini o'z ichiga oladi.

Ushbu sifatning rivojlanganligi yosh dzyudochilarning mashg'ulot va musobaqa faoliyatida samarali harakat qilishini ta'minlaydi. Bugungi kunda dzyudochilarni tayyorlash tizimida koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli ushbu tadqiqotda boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi dzyudochilarda koordinatsion qobiliyatlarni shakllantirishning samarali vositalari o'rganildi. Sport tayyorgarligi tizimida, ayniqsa, boshlang'ich bosqich muhim ahamiyatga ega bo'lib, aynan shu davrda asosiy

harakat ko'nikmalari shakllanadi va keyingi sport mahoratining poydevori yaratiladi. Shu sababli yosh sportchilarda koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirish ularning texnik elementlarni tez o'zlashtirishi va kelajakdagi sport natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Koordinatsion qobiliyatlar insonning harakatlarni boshqarish, fazoda to'g'ri mo'ljal olish, muvozanatni saqlash, harakatlarni tez moslashtirish hamda o'zgaruvchan vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish kabi funksional imkoniyatlarini o'z ichiga oladi. Dzyudo kabi tezkor o'zgaruvchan kurash sharoitida ushbu qobiliyatlar sportchining raqib harakatlariga tez javob berishi va samarali qarshi usullarni qo'llashida hal qiluvchi rol o'ynaydi. So'nggi yillarda sport pedagogikasi va ilmiy tadqiqotlarda koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirish masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Turli mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, maxsus tanlangan mashqlar tizimi orqali yosh sportchilarning koordinatsion tayyorgarligini sezilarli darajada oshirish mumkin. Shu nuqtayi nazardan, ushbu tadqiqotda boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi dzyudochilarda koordinatsion qobiliyatlarni shakllantirish va rivojlantirishning samarali vositalarini aniqlash hamda ularning mashg'ulot jarayonidagi ta'sirini o'rganish maqsad qilib olindi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot davomida ilmiy-uslubiy adabiyotlarni tahlil qilish, pedagogik kuzatish, test sinovlari, pedagogik tajriba va natijalarni taqqoslash usullaridan foydalanildi. Tadqiqotda 10-12 yoshdagi boshlang'ich tayyorgarlik guruhida shug'ullanuvchi dzyudochilar ishtirok etdilar. Koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirish maqsadida muvozanat saqlash mashqlari, gimnastik elementlar, to'siqlar orqali harakatlanish mashqlari, harakatli o'yinlar, mokisimon yugurish, reaksiya tezligini rivojlantiruvchi mashqlar hamda juftlikda bajariladigan koordinatsion mashqlardan foydalanildi. Mashg'ulotlar haftasiga 3 marotaba tashkil etilib, koordinatsion mashqlarga har bir mashg'ulotning 20-25 daqiqasi ajratildi. Tadqiqot boshida va yakunida sportchilarning koordinatsion qobiliyatlari maxsus testlar yordamida baholandi. Tadqiqot davomida quyidagi asosiy usullardan foydalanildi: ilmiy-uslubiy adabiyotlarni tahlil qilish, pedagogik kuzatish, test sinovlari, tajriba o'tkazish hamda olingan natijalarni matematik-statistik tahlil qilish. Ushbu yondashuvlar sportchilarning koordinatsion tayyorgarligidagi o'zgarishlarni aniq va ishonchli baholash imkonini berdi.

Tadqiqotda 10-12 yoshdagi boshlang'ich tayyorgarlik guruhida shug'ullanuvchi dzyudochilar ishtirok etdilar. Ushbu yosh davri koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirish uchun eng qulay davr hisoblanadi, chunki bu bosqichda markaziy asab tizimi va harakat ko'nikmalari jadal shakllanadi. Tajriba jarayonida mashg'ulotlar oldindan rejalashtirilgan dastur asosida tashkil etildi. Koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirish uchun maxsus tanlangan mashqlar tizimi qo'llanildi. Ular muvozanat mashqlari, gimnastik elementlar, to'siqlar orqali harakatlanish mashqlari, harakatli o'yinlar, mokisimon yugurish, reaksiya tezligini oshiruvchi mashqlar hamda juftlikda bajariladigan koordinatsion topshiriqlardan iborat bo'ldi.

Mashg'ulotlar haftasiga 3 marta o'tkazildi va har bir mashg'ulotning 20-25 daqiqasi aynan koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishga ajratildi. Bu vaqt oralig'i yosh sportchilarning charchash darajasini hisobga olgan holda optimal deb belgilandi. Tadqiqot boshlanishidan oldin (dastlabki testlar) va yakunida (yakuniy testlar) sportchilarning koordinatsion qobiliyatlari maxsus testlar yordamida baholandi. Baholash jarayonida muvozanatni saqlash vaqti, tezkor harakatlanish, yo'nalishni almashtirish tezligi, reaksiya tezligi hamda harakat aniqligi kabi ko'rsatkichlar inobatga olindi. Olingan natijalar matematik-statistik usullar yordamida qayta ishlanib, dastlabki va yakuniy ko'rsatkichlar o'zaro taqqoslandi. Bu esa qo'llanilgan mashqlar tizimining samaradorligini aniqlash imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot yakunida sportchilarning koordinatsion qobiliyatlarida sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Muvozanatni saqlash, harakat aniqligi va tezkor yo'nalishni almashtirish ko'rsatkichlari yaxshilandi. Natijalar koordinatsion mashqlarni muntazam qo'llash yosh dzyudochilarning harakatlarni boshqarish va muvofiqashtirish qobiliyatlarini rivojlantirishini ko'rsatdi.

Dastlabki va yakuniy test natijalari tahlili shuni ko'rsatdiki, barcha asosiy ko'rsatkichlarda o'sish dinamikasi kuzatildi. Xususan, bir oyoqda muvozanatni saqlash vaqti sezilarli darajada oshib, sportchilarning statik muvozanatni ushlab turish qobiliyati yaxshilanganligini ko'rsatdi. Shuningdek, mokisimon yugurish va to'siqlar oralig'ida harakatlanish testlarida vaqt ko'rsatkichlari qisqarib, harakat tezligi va chaqqonlik darajasi ortganligini bildirdi. Reaksiya tezligi va harakat aniqligi bo'yicha test natijalari ham sezilarli yaxshilanishni ko'rsatdi. Bu esa sportchilarning o'zgaruvchan kurash vaziyatlarida tez va to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyati rivojlanganligidan dalolat beradi.

1-jadval: Dzyudochilarning koordinatsion qobiliyatlari ko'rsatkichlari dinamikasi

Ko'rsatkichlar	Tadqiqot boshida	Tadqiqot oxirida	O'zgarish (%)
Bir oyoqda muvozanat saqlash (sek.)	18	27	+50,0
Mokisimon yugurish 4×9 m (sek.)	11,4	10,6	+7,0
To'siqlar oralig'ida harakatlanish (sek.)	16,8	15,2	+9,5
Reaksiya tezligi testi (ball)	7,5	9,1	+21,3
Harakat aniqligi testi (ball)	6,8	8,7	+27,9

Tadqiqot natijalari koordinatsion qobiliyatlarning dzyudochilarni tayyorlash tizimida muhim o'rin tutishini tasdiqladi. Koordinatsion qobiliyatlar texnik usullarni bajarish sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, muvozanatni saqlash va harakatlarni tezkor moslashtirish qobiliyatlari dzyudo sportida muhim ahamiyatga ega. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, harakatli o'yinlar va gimnastik mashqlar sportchilarning koordinatsion tayyorgarligini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega. Mazkur vositalar yosh sportchilarning qiziqishini oshiradi va mashg'ulot jarayonini yanada mazmunli tashkil etishga yordam beradi. Shuningdek, koordinatsion qobiliyatlarning rivojlanishi texnik harakatlarni o'zlashtirish jarayonini tezlashtiradi hamda sportchilarning musobaqa faoliyatidagi ishonchlilikini oshiradi. Tadqiqot natijalari dzyudochilarning ko'p yillik tayyorlash tizimida koordinatsion mashqlardan keng foydalanish zarurligini ko'rsatadi.

Dzyudo sportida koordinatsion qobiliyatlar texnik va taktik harakatlarning samarali bajarilishida asosiy omillardan biri hisoblanadi. Chunki kurash jarayonida sportchi doimiy ravishda o'zgaruvchan vaziyatlarga duch keladi va qisqa vaqt ichida to'g'ri qaror qabul qilishi kerak bo'ladi. Tadqiqot davomida olingan natijalar aynan shu jihatlarda, ya'ni reaksiya tezligi va harakat aniqligining yaxshilanganligini ko'rsatdi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, muvozanatni rivojlantiruvchi mashqlar sportchilarning statik va dinamik barqarorligini oshirgan. Bu esa dzyudochilarning ulotirish va himoyalash texnikalarini bajarishdagi ishonchlilikini kuchaytiradi. Ayniqsa, bir oyoqda muvozanatni saqlash ko'rsatkichining sezilarli oshishi markaziy asab tizimi va mushaklararo muvofiqlashuv yaxshilanganligidan dalolat beradi. Shuningdek, harakatli o'yinlar va gimnastik mashqlarning qo'llanilishi sportchilarning mashg'ulot jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshirib, psixologik jihatdan ham ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Bu yosh sportchilarda mashg'ulotlarga faol ishtirok etish va yuqori motivatsiyani shakllantirishga yordam beradi.

Olingan natijalarni boshqa ilmiy tadqiqotlar bilan solishtirganda ham koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishga qaratilgan mashqlar tizimi sportchilarning texnik tayyorgarligini yaxshilashda samarali vosita ekanligi tasdiqlanadi. Bu esa dzyudochilarni ko'p yillik tayyorlash jarayonida koordinatsion yo'nalishdagi mashqlarga alohida e'tibor berish zarurligini ko'rsatadi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari koordinatsion qobiliyatlarning rivojlanishi sportchining nafaqat jismoniy, balki texnik-taktik tayyorgarlik darajasiga ham bevosita ta'sir qilishini tasdiqladi. Shu sababli boshlang'ich bosqichdagi mashg'ulotlarda koordinatsion mashqlarni tizimli va maqsadli ravishda qo'llash muhim hisoblanadi.

XULOSA

Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi dzyudochilarda koordinatsion qobiliyatlarni shakllantirish sport mahoratini rivojlantirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari koordinatsion mashqlarni muntazam qo'llash muvozanat, harakat aniqligi, reaksiya tezligi va harakatlarni boshqarish qobiliyatlarini sezilarli darajada yaxshilashini ko'rsatdi. Koordinatsion qobiliyatlarning rivojlanishi yosh sportchilarning texnik-taktik tayyorgarligini oshiradi hamda musobaqalarda yuqori natijalarga erishish uchun mustahkam zamin yaratadi. Shu sababli boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi mashg'ulotlarda koordinatsion mashqlarga alohida e'tibor qaratish tavsiya etiladi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, muntazam va tizimli ravishda qo'llanilgan koordinatsion mashqlar yosh dzyudochilarning harakat faoliyatini boshqarish qobiliyatini rivojlantiradi hamda texnik usullarni aniq va samarali bajarish imkoniyatini oshiradi. Bu esa sportchilarning musobaqa sharoitida ishonchli harakat qilishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishga yo'naltirilgan mashg'ulotlar nafaqat jismoniy sifatlarni, balki sportchilarning psixomotor reaksiyalarini ham yaxshilaydi. Bu esa tez o'zgaruvchan kurash vaziyatlarida to'g'ri va tezkor qaror qabul qilish imkoniyatini kengaytiradi. Tadqiqot yakunlariga ko'ra, boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi dzyudochilarni tayyorlash jarayonida koordinatsion mashqlarga tizimli ravishda e'tibor qaratish zarur. Bunday yondashuv sportchilarning kelajakdagi texnik-taktik tayyorgarligi uchun mustahkam poydevor yaratadi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirish dzyudochilarning sport mahoratini oshirishda muhim omil ekanligini isbotladi va ushbu yo'nalishda olib boriladigan mashg'ulotlarni yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Kerimov F.A. Sport kurashi nazariyasi va uslubiyati. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
2. Salomov R.S. Sport mashg'ulotlarining nazariy asoslari. – Toshkent: Fan, 2017.
3. Abdullayev A., Xonkeldiyev Sh. Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi. – Toshkent, 2020.
4. Nurimov R.I. Dzyudo sport turida sportchilar tayyorlash metodikasi. – Toshkent, 2019.
5. Po'latov A.A. Yosh sportchilarni tayyorlashning pedagogik asoslari. – Toshkent, 2021.
6. Matveyev L.P. Sport mashg'ulotlari nazariyasi. – Moskva, 2016.
7. Platonov V.N. Sportchilarning tayyorgarlik tizimi. – Kiyev, 2015.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.